

Nem tudom, ha működik. Egy lehetséges mondattani relatív kontaktusjelenség az erdélyi magyar nyelvváltozatokban.

Amint ismert, a tárgyi mellékmondatot a magyar köznyelvben rendszerint a *hogy, akit, amit, amelyet, amit* alárendelő kötőszavakkal kapcsoljuk a főmondathoz, és nagyon ritkán, szinte csak kivételesen fordul elő a *ha* kötőszóval jelölt tárgyi mellékmondat (pl. *Nem szeretem, ha munka közben zavarnak*).

A spontán megfigyelések és az internetes adatok szerint is az erdélyi magyar nyelvváltozatokban sokkal nagyobb gyakoriságot mutat az olyan, *ha* kötőszóval jelölt, beágyazott kérdés funkciójú tárgyi mellékmondat, amelynek főmondatában a *nem tud* tagadó alakú igei kifejezés használatos:

(1) ***Nem tudom, ha e pár sor fémjelzi céloamat.***¹ 'Nem tudom, hogy e pár sor fémjelzi-e a céloamat.'

(2) ***Nem tudom, ha jó helyen kopogok.***² 'Nem tudom, hogy jó helyen kopogok-e.'

(3) *Victor Ponta kormányfő szerdán azt mondta, nem tudja, ha a kóbor kutyák eutanáziája jelenti a legjobb megoldást.*³ 'Victor Ponta kormányfő szerdán azt mondta, nem tudja, hogy a kóbor kutyák eutanáziája jelenti-e a legjobb megoldást'

Az ilyen jellegű beágyazott eldöntendő kérdő tárgyi mellékmondat használata többnyire megszokottnak, természetesnek mondható az erdélyi magyar nyelvhasználatban. Erre utal az a tény, hogy viszonylag nagy számban fordul elő a különböző nyelvváltozatokban és regiszterekben az informális társalgási nyelvtől a sajtónyelvig.

A jelenség kontaktusfolyamatként való értelmezését a következő érvek támogatják:

1. Az interneten elérhető, ezt a szintaktikai szerkezetet követő élőnyelvi adatok 94%-a erdélyi honlapokon fordul elő, azaz valószínűsíthetően erdélyi beszélőktől származik. Tehát olyan nyelvi környezetben használatos, ahol a beszélők 85%-a két- vagy többnyelvű.

2. A főmondatban jelentkező modális jelentésű *tud* ige és az ehhez kapcsolódó tárgyi mellékmondat feltételes kötőszóval való alárendelése természetesnek és normatívnak

---

¹ www.fuggoleges.ro/gallery/file/fuggoleges_vasarnap.pdf

² www.mariaradio.ro/musor/katedra

³ www.nyugatijelen.com › Krónika

mondható az indoeurópai nyelvekben (a román, az angol és a német nyelv vonatkozásában találtam ilyen jellegű elméleti és empirikus adatokat.) A közvetlen román nyelvi hatás adott Erdélyben. A román grammatikák rég óta számon tartják a *dacă* 'ha' kötőszóval jelölt tárgyi mellékmondatot mint tipikus alárendelési módot (Popescu 1971: 513). Ellenőrzésként megvizsgáltam az internetes szövegekben, hogy a románban az ezzel párhuzamos mondattani szerkezet egyes szám első személyű igei alakban (*Nu știu, dacă...* 'Nem tudom, ha...') milyen gyakran fordul elő, és több ezernyi adatot találtam, ami több nagyságrenddel nagyobb adatmennyiséget jelent a magyar nyelvi adatokhoz képest. Tehát a szerkezet a románban általános, a magyarban köznyelvben pedig nagyon ritka és nagyobb részt Erdélyből adathozható.

3. Erdélyi sajtónyelvi szövegekben ez a mondatszerkezet leginkább a románból fordított megnyilatkozásokban jelentkezik: *Nem tudom, ha megtámadom a jogszabályt az alkotmánybíróságon (...) – mondta Traian Băsescu a sajtótájékoztatón* (Szabadság, Kolozs megyei napilap);⁴ „*A Poli után nem tudom, ha még szeretnék más hazai klubnál futballozni.*” (Nyugati Jelen, Arad megyei napilap);⁵ *Csak a filmekben látható ilyen ruha, nem is tudom, ha akkor pontosan ilyent viseltek* (Erdélyi Magyar Televízió);⁶ „*Nem tudjuk, ha a döntésük kapcsolatban van azzal, hogy a napokban Dâmbovița megyében emberek vesztették életüket medvetámadás miatt*” – nyilatkozta a Sorin Vintilă. (Új Magyar Szó).⁷ Tudjuk, hogy fordítási helyzetben mint kétnyelvű beszédmódban az interferencia-jelenségek gyakran érvényesülnek.

4. Az erdélyi magyar nyelvváltozatokban hasonló, román vagy areálisnak tekinthető szintaktikai szerkezetek hatása kimutatható. Ilyen a *kell* + felszólító módú igealak (É. Kiss 2009), az *...és nemcsak* hozzátoldó, elliptikus szerkezet (Kádár 2010) és az általános alany egyes szám második személyű igealakokkal való kifejezése (Benő 2013).

A mondattani szerkezet alkalmazása jelenleg relatív kontaktusjelenségnek látszik, mivel nem kizárólag a kétnyelvűek nyelvhasználatában adathozható, az ómagyar kori szövegekben is előfordul, és leginkább gyakoriságában mutat jelentős eltérést a köznyelvhez viszonyítva.

---

⁴ www.szabadsag.ro/szabadsag/servlet/szabadsag/template/news%20CPQuickNewsScreen.vm/id/32658/archive/true;jsessionid=C7EF4B3C26400868FE2FEB60448DD422

⁵ <http://archiv.nyugatijelen.com/2006/januar/jan.%2018%20szerda/j8.html>

⁶ <http://www.erdely.tv/hirek/idoutazas-segesvaron?page=5>

⁷ <http://www.maszol.ro/print.php?id=2896>